24 Δεκεμβρίου 2021

Παραμονή Χριστούγεννα (Κόντογλου Φώτης)

Επιστήμες, Τέχνες & Πολιτισμός / Λογοτεχνία (ποίηση & πεζογραφία)

Κρύο τάντανο ἔκανε, παραμονὴ Χριστούγεννα. Ὁ ἀγέρας σὰ νά ᾽τανε κρύα φωτιὰ κι ἔκαιγε. Μὰ ὁ κόσμος ἤτανε χαρούμενος, γεμάτος κέφι. Εἶχε βραδιάσει κι ἀνάψανε τὰ φανάρια μὲ τὸ πετρόλαδο. Τὰ μαγαζιὰ στὸ τσαρσὶ φεγγοβολούσανε, γεμάτα ἀπ᾽ ὅλα τὰ καλά. Ὁ κόσμος μπαινόβγαινε καὶ ψώνιζε· ἀπὸ τό ᾽να τὸ μαγαζὶ ἔβγαινε, στ᾽ ἄλλο ἔμπαινε. Κι ὅλοι χαιρετιόντανε καὶ κουβεντιάζανε μὲ γέλια, μὲ χαρές.

Οἱ μεγάλοι καφενέδες ἤτανε γεμάτοι καπνὸ ἀπὸ τὸν κόσμο ποὺ φουμάριζε. Ὁ καφενὲς τ᾽ Ἀσημένιου εἶχε μεγάλη φασαρία, χαρούμενη φασαρία. Εἶχε μέσα δύο σόμπες καὶ τὰ τζάμια ἤτανε θαμπά, ἀπ᾽ ὄξω ἔβλεπες σὰν ἥσκιους τοὺς ἀνθρώπους. Οἱ μουστερῆδες εἴχανε βγαλμένες τὶς γοῦνες ἀπὸ τὴ ζέστη, κόσμος καλός, καλοπερασμένοι νοικοκυραῖοι.

Κάθε τόσο ἄνοιγε ἡ πόρτα καὶ μπαίνανε τὰ παιδιὰ ποὺ λέγανε τὰ κάλαντα. Ἄλλα μπαίνανε, ἄλλα βγαίνανε. Καὶ δὲν τὰ λέγανε μισὰ καὶ μισοκούτελα, μὰ τὰ λέγανε ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ἴσαμε τὸ τέλος, μὲ φωνὲς ψαλτάδικες, ὄχι σὰν καὶ τώρα, ποὺ λένε μοναχὰ πέντε λόγια μπρούμυτα κι ἀνάσκελα, καὶ κεῖνα παράφωνα.

Ἀντίκρυ στὸν μεγάλον καφενὲ τ᾽ Ἀσημένιου ἤτανε κάτι φτωχομάγαζα, τσαρουχάδικα, ψαθάδικα καὶ τέτοια. Ἴσια-ἴσια ἀντίκρυ στὴ μεγάλη πόρτα τοῦ καφενὲ ἤτανε ἕνα μικρὸ καφενεδάκι, τὸ πιὸ φτωχικὸ σ᾽ ὅλη τὴν πολιτεία, μία ποντικότρυπα.

Ἐνῶ ὁ μεγάλος ὁ καφενὲς φεγγολογοῦσε καὶ τὰ τζάμια ἤτανε θολὰ ἀπὸ τὴ ζέστη, ἡ ποντικότρυπα ἤτανε σκοτεινή, γιατὶ ἡ λάμπα, μία λάμπα τσιμπλιασμένη, μία ἄναβε, μία ἔσβηνε, ὅπως ἔμπαινε ὁ χιονιᾶς ἀπὸ τὰ σπασμένα τζάμια τῆς πόρτας. Ἡ φιτιλήθρα ἤτανε στραβοβιδωμένη καὶ τσαλαπατημένη σὰν τὸ μοῦτρο τοῦ καφετζῆ, τοῦ μπαρμπα-Γιαννακοῦ τοῦ Χατζῆ, τὸ φιτίλι στραβοκομμένο, τὸ γυαλὶ σπασμένο ἀπὸ τό ῾να μάγουλο καὶ στὴν τρύπα εἶχανε κολλημένο ἕνα κομμάτι ταραμαδόχαρτο. Βάλε μὲ νοῦ σου τί φῶς ἔδινε μία τέτοια λάμπα! Κάτω τὰ σανίδια ἤτανε σάπια καὶ τρίζανε. Στὸν τοῖχο ἤτανε κρεμασμένα δύο-τρία παμπάλαια κάντρα, καπνισμένα σὰν ἀρχαῖα εἰκονίσματα: τό ῾να παρίστανε τὸν Μέγα Πέτρο μέσα σὲ μία βάρκα ποὺ τὴν ἔδερνε ἡ φουρτούνα, τ᾽ ἄλλο τὸν μάντη Τειρεσία ποὺ μιλοῦσε μὲ τὸν Ἀγαμέμνονα, τ᾽ ἄλλο τὸν Παναγὴ τὸν Κουταλιανὸ ποὺ πάλευε μὲ τὴν τίγρη.

Ἡ πελατεία ἤτανε συνέχεια μὲ τὸ καφενεῖο. Ὅλοι-ὅλοι ἤτανε πέντ᾽ – ἕξι γέροι σκεβρωμένοι, σαράβαλα, μὲ κάτι τρύπιες γοῦνες ποὺ δὲν τὶς ἔπιανε ἀγκίστρι. Δύο-τρεῖς ἤτανε γιαλικάρηδες, δηλαδὴ εἶχανε καμιὰ σάπια βάρκα καὶ βγάζανε θαλασσινὰ γιὰ μεζέδες, ποὺ τὰ λέγανε γιαλικά, γιατὶ βρίσκουνται στὸ γιαλό, δηλαδὴ στὰ ρηχὰ νερά. Οἱ ἄλλοι ἤτανε φρουκαλάδες, δηλαδὴ κάνανε φρουκαλιές. Ἤτανε καὶ κανένας νεροκουβαλητὴς καὶ κανένας καρβουνιάρης. Νά, αὐτὴ ἤτανε ἡ πελατεία.

Ὁ βοριᾶς ἔμπαινε μέσα μὲ τὴν τρούμπα καὶ στριφογύριζε τὴ λάμπα, ποὺ κρεμότανε ἀπὸ τὸ μαυρισμένο ταβάνι κι ἀναβόσβηνε. Ἀπὸ τὸ κρύο τρέμανε οἱ γέροι καὶ χουχουλίζανε τὰ χέρια τους, τὰ βάζανε κι ἀπὸ πάνω ἀπὸ τὸ τσιγάρο, τάχα γιὰ νὰ ζεσταθοῦνε.

Ὁ φουκαρὰς ὁ καφετζής, γιὰ νὰ μὴν παγώσει, ἔκανε σουλάτσο, πηγαινοερχότανε ἀπὸ τὸ τεζάκι ἴσαμε τὴν πόρτα μὲ τὴν παλιογούνα ριχμένη ἀπὸ πάνω του καί, γιὰ νὰ δώσει κουράγιο στὴν πελατεία, ἐκεῖ ποὺ σουλατσάριζε, τὸν ἐπίανε τὸ σύγκρυο καὶ χτυπούσανε τὰ κατωσάγονά του, κι ἔσφιγγε ἀπάνω του τὴν παλιοπατατούκα του κι ἔλεγε:

— Ἐεεέχ! Μωρὲ ζεστὸ ποὺ εἶναι τὸ καφενεδάκι μας!…

Ὕστερα γύριζε κι ἔδειχνε τὸν μεγάλον καφενέ, ποὺ καπνίζανε κάργα οἱ σόμπες, κι ἔλεγε:

— Ἀντίκρυ, σκυλὶ ψοφᾶ ἀπὸ τὸ κρύο..., σκυλὶ ψοφᾶ!

Ὁ καημένος ὁ μπαρμπα-Χατζῆς!

Ἀπ᾽ ὄξω περνοῦσε κόσμος βιαστικός, μὲ γέλια καὶ μὲ χαρές. Ἀπὸ ᾽δῶ κι ἀπὸ ᾽κεῖ ἀκουγόντανε τὰ παιδιὰ ποὺ λέγανε τὰ κάλαντα στὰ μαγαζιά.

Ἡ ὥρα περνοῦσε κι ἀνάριευε σιγὰ-σιγὰ ὁ κόσμος. Τὰ μαγαζιὰ σφαλοῦσαν ἕνα-ἕνα. Μοναχὰ μέσα στὰ μπαρμπεριὰ ξουριζόντανε ἀκόμα κάτι λίγοι.

Στὸ τσαρσὶ λιγόστευε ἡ φασαρία, μὰ στοὺς μαχαλάδες γυρίζανε τὰ παιδιὰ μὲ τὰ φανάρια καὶ λέγανε τὰ κάλαντα στὰ σπίτια. Οἱ πόρτες ἤτανε ἀνοιχτές, οἱ νοικοκυραῖοι, οἱ νοικοκυρᾶδες καὶ τὰ παιδιά τους, ὅλοι ἤτανε χαρούμενοι, κι ὑποδεχόντανε τοὺς ψαλτάδες καὶ κεῖνοι ἀρχίζανε καλόφωνοι σὰν χοτζᾶδες:

Καλὴν ἑσπέραν, Ἄρχοντες, ἂν εἶναι ὁρισμός σας, Χριστοῦ τὴν θείαν γέννησιν νὰ πῶ στ᾽ ἀρχοντικό σας.

Χριστὸς γεννᾶται σήμερον ἐν Βηθλεὲμ τῇ πόλει, οἱ οὐρανοὶ ἀγάλλονται, χαίρει ἡ κτίσις ὅλη...

Κι ἀφοῦ ξιστορούσανε ὅσα λέγει τὸ Εὐαγγέλιο, τὸν Ἰωσήφ, τοὺς ἀγγέλους, τοὺς τσομπάνηδες, τοὺς μάγους, τὸν Ἡρώδη, τὸ σφάξιμο τῶν νηπίων καὶ τὴν Ῥαχὴλ ποὺ ἔκλαιγε τὰ τέκνα της, ὕστερα τελειώνανε μὲ τοῦτα τὰ λόγια:

Ἰδοὺ ὁποὺ σᾶς εἴπαμεν ὅλην τὴν ἱστορίαν, τοῦ Ἰησοῦ μας τοῦ Χριστοῦ γέννησιν τὴν ἁγίαν.

Καὶ σᾶς καλονυκτίζομεν, πέσετε κοιμηθεῖτε, ὀλίγον ὕπνον πάρετε καὶ πάλιν σηκωθεῖτε.

Καὶ βάλετε τὰ ροῦχα σας, εὔμορφα ἐνδυθεῖτε, στὴν ἐκκλησίαν τρέξατε, μὲ προθυμίαν μπεῖτε.

Ν᾽ ἀκούσετε μὲ προσοχὴν ὅλην τὴν ὑμνωδίαν καὶ μὲ πολλὴν εὐλάβειαν τὴν θείαν λειτουργίαν.

Καὶ πάλιν σὰν γυρίσετε εἰς τὸ ἀρχοντικόν σας, εὐθὺς τραπέζι στρώσετε, βάλτε τὸ φαγητόν σας.

Καὶ τὸν σταυρόν σας κάμετε, γευθεῖτε, εὐφρανθεῖτε, δότε καὶ κανενὸς πτωχοῦ, ὅστις νὰ ὑστερεῖται.

Δότε κι ἐμᾶς τὸν κόπον μας, ὅ,τ᾽ εἶναι ὁρισμός σας, καὶ ὁ Χριστός μας πάντοτε νὰ εἶναι βοηθός σας.

Καὶ εἰς ἔτη πολλά.

Μπαίνανε στὸ σπίτι μὲ χαρά, βγαίνανε μὲ πιὸ μεγάλη χαρά. Παίρνανε ἀρχοντικὰ φιλοδωρήματα ἀπὸ τὸν κουβαρντὰ τὸν νοικοκύρη, κι ἀπὸ τὴ νοικοκυρὰ λογιῶν-λογιῶν γλυκά, ποὺ δὲν τὰ τρώγανε, γιατὶ ἀκόμα δὲν εἶχε γίνει ἡ Λειτουργία, ἀλλὰ τὰ μαζεύανε μέσα σὲ μία καλαθιέρα.

Ἀβραμιαῖα πράγματα! Τώρα στεγνώσανε οἱ ἄνθρωποι καὶ γινήκανε σὰν ξερίχια ἀπὸ τὸν πολιτισμό! Πᾶνε τὰ καλὰ χρόνια!

Ὅλα γινόντανε ὅπως τά ῾λεγε τὸ τραγούδι: Πέφτανε στὰ ζεστά τους καὶ παίρνανε ἕναν ὕπνο, ὥσπου ἀρχίζανε καὶ χτυπούσανε οἱ καμπάνες ἀπὸ τὶς δώδεκα ἐκκλησιὲς τῆς χώρας. Τί γλυκόφωνες καμπάνες! Ὄχι σὰν τὶς κρύες τὶς εὐρωπαϊκές, ποὺ θαρρεῖς πὼς εἶναι ντενεκεδένιες! Στολιζόντανε ὅλοι, βάζανε τὰ καλά τους καὶ πηγαίνανε στὴν ἐκκλησιά.

Σὰν τελείωνε ἡ Λειτουργία, γυρίζανε στὰ σπίτια τους. Οἱ δρόμοι ἀντιλαλούσανε ἀπὸ χαρούμενες φωνές. Οἱ πόρτες τῶν σπιτιῶν ἤτανε ἀνοιχτὲς καὶ φεγγοβολούσανε. Τὰ τραπέζια περιμένανε στρωμένα μ᾽ ἄσπρα τραπεζομάντηλα, κι εἴχανε πάνω ὅ,τι βάλει ὁ νοῦς σου. Φτωχοὶ καὶ πλούσιοι τρώγανε πλουσιοπάροχα, γιατί οἱ ἀρχόντοι στέλνανε ἀπ᾽ ὅλα στοὺς φτωχούς. Κι ἀντὶς νὰ τραγουδήσουνε στὰ τραπέζια, ψέλνανε τὸ Χριστὸς γεννᾶται, δοξάσατε, Ἡ Παρθένος σήμερον τὸν ὑπερούσιον τίκτει, Μυστήριον ξένον ὁρῶ καὶ παράδοξον. Ἀφοῦ εὐφραινόντανε ἀπ᾽ ὅλα, πλαγιάζανε ξέγνοιαστοι, σὰν τ᾽ ἀρνιὰ ποὺ κοιμόντανε κοντὰ στὸ παχνί, τότες ποὺ γεννήθηκε ὁ Χριστός ἐν Βηθλεὲμ τῆς Ἰουδαίας.

Τώρα, ἂς πᾶμε τὴν ἴδια βραδιὰ στὴν ἀντικρινὴ στεριά, ποὺ τρεμοσβήνουνε ἕνα-δύο μικρὰ φωτάκια, πέρα ἀπὸ τὸ πέλαγο ποὺ βογγᾶ ἀπὸ τὸν ἄγριο τὸν χιονιά.

Εἶναι ἕνα μαντρὶ πίσω ἀπὸ μία ραχούλα κοντὰ στὴ θάλασσα, φυτρωμένη ἀπὸ πουρνάρια. Αὐτὸ τὸ μαντρὶ εἶναι τοῦ Γιάννη τοῦ Βλογημένου. Τὰ πρόβατα εἶναι σταλιασμένα κάτω ἀπὸ τὴ σαγιὰ καὶ ἀκούγουνται τὰ κουδούνια, τὶν-τίν, ὅπως ἀναχαράζουνε. Ἐπειδὴ γεννᾶνε, οἱ τσομπαναραῖοι παρα-φυλάγουνε καί, μόλις γεννηθεῖ κανένα ἀρνί, τ᾽ ἁρπᾶνε καὶ τὸ μπάζουνε στὸ καλύβι καὶ τὸ ζεσταίνουνε στὴ φωτιὰ νὰ μὴν παγώσει. Ἀπ᾽ ὄξω φωνάζουνε οἱ μαννάδες. Ἡ φωτιὰ ξελοχίζει

καὶ τὸ καλύβι εἶναι σὰν χαμάμι.

Ἐκεῖ μέσα, βρίσκουνται ἓξ᾽-ἑφτὰ νοματέοι, καθισμένοι γύρω ἀπὸ τὸν σοφρά. Πρῶτος εἶναι ὁ ἀρχιτσέλιγκας Γιάννης ὁ Βλογημένος, πού, ἅμα τὸν δεις, θαρρεῖς πὼς βρίσκεσαι ἀληθινὰ στὸ μαντρὶ ποὺ γεννήθηκε ὁ Χριστός. Εἶναι ἀρχαῖος ἄνθρωπος, ἀθῶος, μὲ γένια μαῦρα, σὰν ἅγιος. Τὰ ροῦχα ποὺ φορᾶ εἶναι βρακιὰ ἀνατολίτικα, στὰ ποδάρια του ἔχει τυλιγμένα πετσιὰ δεμένα μὲ λαγάρες, στὸ σελάχι του ἔχει ἥσκα καὶ τσακμάκι. Κι οἱ ἄλλοι τσομπάνηδες εἶναι σὰν τὸν Γιάννη, μονάχα ποὺ ὁ Γιάννης κάθεται μὲ τὸ πουκάμισο, ἐνῶ οἱ ἄλλοι, ἐπειδὴ βγαίνουνε ὄξω γιὰ νὰ κοιτάζουνε τὰ νιογέννητα, φορᾶνε προβιὲς προβατίσιες μὲ τὸ μαλλὶ γυρισμένο ἀπὸ μέσα.

Αὐτοὶ ποὺ κάθουνται στὸν σοφρά εἶναι μουσαφιραῖοι. Ὁ ἕνας εἶναι ὁ Παναγῆς ὁ Στριγκάρος, κοντραμπατζῆς ξακουσμένος γιὰ τὴν παλικαριά του. Εἶχε πάγει γιὰ κυνήγι καὶ νυχτώθηκε στὸ μαντρί. Μὲ τὸν Γιάννη γνωριζόντανε ἀπὸ χρόνια, κι εἶχε κοιμηθεῖ πολλὲς φορὲς στὴ στάνη. Οἱ ἄλλοι τρεῖς ἤτανε καρβουνιάρηδες ποὺ κάνανε κάρβουνα ἐκεῖ κοντά. Οἱ ἄλλοι δύο ἤτανε ψαρᾶδες, ὁ γερο-Ψύλλος μὲ τὸ γιό του τὸν Κωσταντή.

Καθόντανε, λοιπὸν, γύρω στὸ σοφρά καὶ τρώγανε. Ἀπάνω στὸ τραπέζι ἤτανε κρέατα, μυτζῆθρες ἀνάλατες, μανούρια, ἀγίζια, ψάρια, μπεκάτσες ψητές, τσίχλες, κι ἄλλα πουλιὰ τοῦ κυνηγιοῦ.

Ὁ ἕνας ὁ καρβουνιάρης ἤτανε ἀπὸ τὰ μπουγάζια τῆς Πόλης, ἀπὸ τὴ Μάδυτο, κι ἤξερε κι ἔψελνε καλά, εἶχε καὶ φωνὴ γλυκιὰ καὶ βαριά, τζουράδικη. Ἔψαλε τὸ Μεγάλυνον, ψυχή μου, μὲ τέτοιο μεράκι, ποὺ κλάψανε οἱ ἄλλοι ποὺ τὸν ἀκούγανε, κι ὁ Γιάννης ὁ Βλογημένος. Τὸ καλύβι γίνηκε σὰν ἐκκλησιά, ἔλεγες πὼς ἐκεῖ μέσα γεννήθηκε ὁ Χριστός.

Ἀπ᾽ ἔξω ὁ χιονιᾶς μούγκριζε καὶ τσάκιζε τὰ ρουπάκια. Ὁ γερο-Στριγκάρος καθότανε στὰ σκοτεινὰ συλλογισμένος καὶ μασοῦσε τὸ μουστάκι του. Φοροῦσε μία κατσούλα ἀπὸ ἀστραχάν, μ᾽ ὅλο ποὺ ἔκανε ζέστη, κι εἶχε χωμένη τὴν ἀπαλάμη τοῦ κάθε χεριοῦ του μέσα στ᾽ ἀνοιχτὸ μανίκι τ᾽ ἀλλουνοῦ χεριοῦ.

Γιὰ μία στιγμὴ σωπάσανε νὰ κουβεντιάζουνε. Ὁ Στριγκάρος, σκυφτός, κοίταζε τὸ χῶμα. Κούνησε κάμποσο τὸ κεφάλι του, κι ἄνοιξε τὸ στόμα του κι εἶπε:

-Βρὲ παιδιά, καλὰ ἐσεῖς, γιορτάζετε τὴ χάρη Του, εἴσαστε καλοὶ ἄνθρωποι. Ἂμ ἐγώ, τί ψυχὴ θὰ παραδώσω, ποὺ σκότωσα καμιὰ κοσαριὰ ἀνθρώπους; Ἀκόμα καὶ γυναῖκες ξεκοίλιασα, καὶ μωρὰ πράματα χάλασα!

Κανένας δὲ μίλησε. Ὕστερ᾽ ἀπὸ ὥρα, σὰν νά ᾽τανε μοναχός, ξανακούνησε τὸ

κεφάλι του κι ἀναστέναξε κι εἶπε:

«Ἄραγες ὑπάρχει Κόλαση καὶ Παράδεισο;...

Καὶ δάγκασε τὸ μουστάκι του. Ξανακούνησε τὸ κεφάλι του κι εἶπε μέσα στὸ στόμα του, σὰ νὰ μιλοῦσε μὲ τὸν ἑαυτό του:

Δὲν μπορεῖ! Κάτιτις θὰ ὑπάρχει... Καὶ δὲν ξαναμίλησε.

Πηγή: agiazoni.gr